

CİNLAR BAZMİ (CİNLER ŞÖLENİ)

Abdulla QODİRİY

(Aktaran: Aziz MERHAN* - Nuran KILIÇ)

Bu çeviri ilk modern Özbek romanını kaleme almış olan Abdulla Qodiriy'nin doğumunun 120. yılı vesilesiyle hazırlanmıştır.

Özbek romancı Abdulla Qodiriy (1894-1938), bu hikâyesini' ceditçilik (yenilikçilik) anlayışına uygun olarak kaleme almıştır. Eseri 1916 yılında henüz 22 yaşındayken yazmış, ancak 1921 yılında Şark Çiçeği dergisinde yayımlayabilmiştir. Gerçek bir olaya dayanan hikâye, yaşlı bir adamın akşam geç saatte bağdan şehirdeki evine dönerken cinler şölenine katılmasını ve bu durum karşısında oğlunun iç dünyasında yaşadıklarını içermektedir. Çocuğun bakış açısıyla anı türünde sunulan olayla halk inancına dikkat çekilmektedir. Yazar, yergisel olmaktan ziyade gerçekçi bir hikâye sunmuştur.

Babam bu hikâyesine başladığı zaman vücudumu korku kapladığından içimden: “Beni de böyle cinlerle karşılaştırma!” diye Tanrı’ya yalvarırdım.

Akşam teyzem bizim eve misafir gelmişti. Yemekten sonra babam, annem ve teyzem hep beraber çay sohbetine başladılar. Geçmiş zamandan konuşuyorlardı. Söz dönüp dolaşp yine cinler, periler, devler meselesine geldi. Babam da gördüğü “cinler şöleni”nden bahsetmekten geri durmadı. Babamın bu hikâyesi, yukarıda söylediğim gibi, benim için fazlaca dehşetli olduğundan derhâl yatağıma girdim ve yorganımı başıma çektim. Babam gülerken bana bakıp “cinler şöleni”nden söz açtı.

— Yeni evlendiğim zamanlardı. Geçim derdiyle uğraştığımdan bağdaki fidanlara zamanında bakamadım. Bir ara zaman bulup bağa gittim, asma çoktan büyümüş, hatta kamışı iki karış kadar geçmişti. Bunun için çardakları hızlı dikmeyi

* Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, azizmerhan@gmail.com

1 Ayrıntısı için bk. Aziz Merhan, *Abdulla Qodiriy ve Özbek Romanının Doğuşu*, Ankara 2008: 87-89. Hikâyenin çeviri için kullanılan baskısını yazarın torunu Xondamir Qodiriy baskıya hazırlamıştır: Abdulla Qodiriy, *Jinlar Bazmi*, Toshkent 2014, 3-10.

doğru buldum. Bağa gidişimin dördüncü gününün akşamı biraz yağmur yağdı. Sanki yağmuru bekleyen asmalar da hemen büyümüşlerdi. Bir yandan yeşillikler kamış üstüne eğilmiş, öte yandan ise üstlerinde çardak olmadığı için sanki bana gücümüş gibiydiler. Bu durumda ne olursa olsun, fidan işini o gün bitirmek istiyordum. Ertesi güne kalırsa hem benim için hem asma için zor olur diye düşündüm.

Asma direklerinden az temin etmişim. İkinci vakti direk bitti. Sadece bir çardaklık direk lazımdı. Bunun için pazar yerine gitmeye değmez. Gidip gelinceye kadar da çok geç olacak. Ne yapmalı? Uzun süre düşünmeden, dut, karaağaç ve söğüt gibi ağaçlardan asma direği hazırlamaya karar verdim. Hazırladığım direkleri toplayıncaya kadar da bir çay kaynayacak kadar zaman geçti. Direkleri bel bağımaya sıkıştırıp çardağa girdim. Hava kararmaya başlayıp, karanlık düştüğü esnada güç bela direk dikim işimi bitirdim. Ellerimi yüzümü yıkayıp şapkamı ve paltomu giydiğimde iyice karanlık basmıştı. Bahçede çalışmaya gelen komşulardan hiç kimse kalmamış, herkes şehre gitmiş, sokakta çekirgelerin seslerinden, kurbağaların vıraklamasından başka ses duyulmuyordu. Ben bağdan ayrılırken vakit yatsıya yaklaşmıştı. Karanlıkta oraya buraya çarpa çarpa yola koyuldum.

Bu sırada babam teyzeme hitaben dedi ki:

— Sen iyi bilirsin oraları, bizim bahçenin çevresi sık ağaçlıklı arazilerle çevrilidir. Ana caddeye hızlıca çıkabilmek için o arazilerden yürüdüm. Arazilerin sonu karanlık ve ürkütücüydü. Ancak ben karanlıkta korkusuzca ilerliyordum, sadece oraya buraya çarpmaktan acı çekiyordum. Nihayet ana caddeye çıkabilmek için sadece çömlekçi Hemdem'in çalılığı kalmıştı.

Babam hikâyesini buraya getirince, ben yorganıma iyice sarındım. Babam anlatmaya devam etti:

— Çömlekçi Hemdem'in yerine doğru bir iki adım yürüdüm... Uzaktan gelen ışığı fark edip etrafıma baktığımda şaşırıp kaldım... Karşımdaki araziden çok parlak bir ışık yansıyor. Sadece bu değil, insanların gürültülü konuşup gülüşmeleri ile dutar, tambur, keman gibi müzik aletlerinin zayıf, ama yürek okşayıcı sesleri duyuluyordu.

Şaşkınlıktan bir süre öylece kalakaldım. Gerçekte baykuşların yuvası olan bir viranede böyle bir olayın meydana gelmesi insanı elbette şaşırtır. Hâlbuki ben daha bu sabah buradan geçmiştim. Burada bir şölen olacak olsaydı sabahleyin buna dair bir işaret görünürdü. Gençler gündüz vakti başlamışlardır ya da boşta olanlar gelip düzenlemişlerdir, diye düşünüp şaşkınlığımı yendim.

Şölenin olacağı meydanın yanından geçmek için duvarın yıkık tarafından atladım... Oh-ho-o-o, alanın ortası gündüz gibi ışıklandırılmış, ağaç dallarına lambalar asılmış, yerlere ipek kilimler serilmiş. Bir kenara geniş gümüş semaverler koyulmuş, bir tarafta büyük kazanlar kurulmuş, sesler devam ediyordu. Alanın orta yerini, yüz kadar genç yaşlı insan doldurmuş; dutar, tambur, tef, davul çalıyorlardı.

Köşeden bir kişi önüne koştı ve şölendekilere bağırdı:

— İşte! Öser Ağa da geldi, dedi.

Orada bulunanlar bana dönüp:

— Buyrun buyrun, Öser Ağa, direkleri diktiniz mi, dediler.

O anda onlara ne cevap verdiğimi şimdi hatırlamıyorum, çünkü çok sersemlemiştim.

Onlar beni kendi isteğime bırakmayarak, sürükleyip çekerek baş köşeye götürdüler. Âdet olduğu üzere bir toplantıya gelip oturduktan sonra fatiha okunurdu, ama onların her türlü soru ve davranışlarıyla meşgul olduğumdan fatiha okumak da aklımdan çıkmıştı. Biraz aklımlı topladıktan sonra etrafımdakileri gözden geçirdim. Hiçbirini hiçbir yerde görmüş olamam. Daha dikkatli bakınca bile ömrümde görmediğim, tanışmadığım yabancı kişilere benziyorlardı. Fakat onların beni kesinlikle tanıyor gibi davranmaları, adımı bilerek çağırmaları, yaptığım işleri sormaları, hatta ne kadar asma direğini yere vurduğumu bilmeleri beni çok şaşırtmıştı.

Bir ara kim olduğunu bilmediğim biri, sanırım şöleni düzenleyen kişi olmalı:

— Öser Ağa' ma sofraya kurulsun, dedi.

Başköşede oturan birisi de buna karşı çıktı:

— Önce bir eğlenelim, sonra sofraya hep beraber otururuz, dedi ve bana yüzünü dönüp:

— Siz de eğlenmeyi özlemişsinizdir. Önce eğlenmeye ne dersiniz, diye sordu.

Benim karnım aç olmasına rağmen, misafirlüğüm gereğince onun fikrine katılmaktan başka çarem yoktu.

Müziyenler müzik aletlerini çalmaya başladılar. Müzik aletlerinden tambur, dutar, keman, saz, zil, ney, tef gibiler bana tanıdık gelseler de, benim görmediğim ve bilmediğim birçok müzik aleti de vardı. Müzik aletleri akort edildi. Ardından bir tür ağır müzik çalmaya başladı.

Müzik sihriydi. Ben yere yatıp olabildiğince kederlenmekte, sıkılmakta, içimden bir dalga gelerek kendimi nereye atacağımı bilmeden iç çekmeye başladım. Müziyenler henüz ağır müziği yavaş yavaş zirveye çıkarmışlardı. Sonra dayanamadım, hüngür hüngür ağlamaya başladım. Neden ve niçin ağlıyordum, bunu kendim de bilmiyordum. Uzun uzun ağladım. Sonunda şarkı bitti. Bitti, ama beni de kendisiyle birlikte bitirdi. İki değirmen taşı arasında ezilmiş gibi yaralıydım. Hareket edecek mecalim yoktu. Gözümü açtım. Şölendekilerin hepsi sanki bana bakıp hâlime gülüyordu. Ben kendi hâlinden utanıp yere baktım.

Müzik aletleri ikinci şarkıyı çalmak için akort edilmeye başladı. Oysa ben biraz önceki müzikten tükenmiştim. Yüreğim hâlâ güp güp çarpıyordu. Biraz önceki gibi bir şarkı duysam herhâlde ölür, yerle yeksan olurdu.

İkinci şarkı başladı. Şarkının başlamasıyla bütün vücuduma bir canlılık geldi. Vücudumda elimde olmayan bir haz hissettim. Şarkı gayet şenlendiriciydi. Bu durumu nasıl tarif edeceğimi bilemedim.

Tam o sırada ortaya on beş on altı yaşlarında bir kız çıktı. Saçları kıvrım kıvrım, yüz ve gözleri güzel, üstünde yeşil kadifeden pileli dikilmiş güzel elbisesi vardı. Bir süre adım atmaya çalışıp ortaya yürüdü, ayağındaki ziller şıkırdadı. Kız şarkı ile beraber oynamaya başladı.

Şarkı devam ediyor, sanki nefis çalgı sesleri oynayan kızı gayriihtiyarî hareket ettiriyordu. Dünyaya bir mutluluk, bir ruh yağıyor, sanki ölümler diriliyor, yer sallanıyor, dağ taş gülüyor, yıldızlar dönüyor, ağaç dalları titriyordu.

Sonra mutluluğum yüreğime sığmadı. Kendi gücümle değil, elimde olmayan bir güçle oturduğum yerden doğruldum. Kızın yanına varıp ben de oynamaya başladım.

Annem ile teyzem kendilerini tutamayıp gülmeye başladılar. Benim ise gözlerimin önüne babamın oynayan hâli gelip durdu.

Babam devam etti:

— Böylece ben oynamaya başladım. Her nedense kız ile birlikte oynamaya çalıştım. Kız benimle biraz oynadıktan sonra ortadan ayrılıp bir köşeye çekildi. Ama ben oynamayı bırakmadım, bırakmak da aklıma gelmemişti. İnsanlar alkışlıyor ve beni taklit ederek bağırıp, ağızlarını burunlarını büküyorlar, ama ben onlara aldırılmayarak oynamaya devam ediyordum.

Bir ara bir şeye çarpıp yere düştüm. Kendimi toparlayıp da oynamaya çalıştım, yine sert biçimde yere yığıldım.

Bir süre sonra kendime gelip yerimden kalktım ve gözümü açıp etrafıma baktım...

Ortalıkta ne kimse var, ne müzik aletleri ne de başka bir şey, hiç kimse hiçbir şey yok! Kapkaranlık alan, bir su kanalı içinde durmuşum...

Babamın gördüğü bu olayı öğretmenime anlattığımda gülerek:

— Kuruntu, hayal, dedi.

— Gerçekten de kuruntu mu, kuruntu insanda nasıl meydana gelir, diye sordum, öğretmenim:

— Gelecek cuma günü çocuklara bu hususta bilgi vereceğim, sen de bu derste bulunursan kuruntunun insanda nasıl meydana geldiğini öğrenirsin, dedi.

Ben elbette cuma günü okula gidip öğretmenimizden kuruntunun insanda ortaya çıkışını dinleyeceğim. Vaktiniz varsa cuma günü siz de gelin.